

ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਨਾਂਅ ਕੀ ਹੈ?

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ‘god’ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਜੋ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਜਾਂ ਕੈਪਿਟਲ ਕਰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਖ਼ੁਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਦੇਵਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ‘ਪਰ ਸਾਡੇ ਭਾਣੇ ਇੱਕੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ ਜੋ ਪਿਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਭੇ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਦੇ ਲਈ ਹਾਂ’ (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 8:5, 6)। ਸੁਰਗੀ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਨਾਂਅ ਕੂਚ 3:15 ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ: ‘ਯਹੋਵਾਹ [YHWH] ... ਸਦਾ ਤਕ ਮੇਰਾ ਨਾਂਅ ਇਹੀ ਰਹੇਗਾ, ਪੀੜ੍ਹੀ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਯਾਦ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ।’ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ‘YHWH’ (ਯਹਵਹ) ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ (ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ‘Tetragrammaton’ ਭਾਵ ਚਾਰ ਵਰਣੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ); ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ‘ਯਹੋਵਾਹ’ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ‘ਉਹ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣਦਾ ਹੈ’ ਜੋ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੈ। ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਹੈ! ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਬਗ਼ੈਰ ਸਾਡਾ ਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ‘ਅਨਾਦੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇਰਾ ਧਾਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਸਨਾਤਨ ਭੁਜਾਂ ਹਨ’ (ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 33:27)।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ‘ਯਹਵੇਹ’ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ‘ਉਹ ਰਹੇਗਾ’ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਦੀ ਉਹਦੀ ਅਸੀਮਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੈ। ‘ਮੈਥੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਹੀਂ’ (ਯਸਾਯਾਹ 44:6)। ‘ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੀਕ ਤੂੰ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੈ’ (ਜ਼ਬੂਰ 90:2)। ਆਪਣੀ ਸੀਮਤ ਸਮਝ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਇਆ (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 11:6), ਪਰ ਅਸੀਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸੀ, ਹੈ ਅਤੇ ਰਹੇਗਾ! ਆਪਣੇ ਨਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਉਮੀਦ ਓਸੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਜੇ ਉਸਦਾ ਵਜੂਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਦਾ ਤਕ ਰਹਾਂਗੇ। ‘ਇਸ ਕਰਕੇ ਜੋ ਮੈਂ ਜੀਉਂਦਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜੀਓਗੇ’ (ਯੂਹੰਨਾ 14:19)।

ਬਾਈਬਲ ਮੁਤਾਬਕ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੱਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਨਾਂਅ ਲੈ ਕੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, ‘ਮੈਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਯਹੋਵਾਹ [YHWH] ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ’ (ਉਤਪਤ 4:1)। ਉਸਦੇ ਪੋਤੇ ਏਨੋਸ ਨੇ YHWH ਨਾਂਅ ਪੁਕਾਰਿਆ ਸੀ (ਉਤਪਤ 4:26)। ਅਬਰਾਹਾਮ, ਇਸਹਾਕ, ਯਾਕੂਬ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੇ YHWH ਦਾ ਨਾਂਅ

ਲਿਆ ਸੀ (ਉਤਪਤ 14:22; 15:2; 24:27; 26:28; 27:27; 28:16; 30:24; 31:49), ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ‘YHWH’ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਅਰਥ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਵਿਵਸਥਾਸਾਰ 6:3)। ਮੂਸਾ ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਖਸ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਚਾਰ ਵਰਣੀ ਅੱਖਰ ਅਰਥਾਤ ‘ਮੈਂ ਜੋ ਹਾਂ ਸੋ ਹਾਂ’ ਜਾਂ ‘ਮੈਂ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਹਾਂ’ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਗਈ (ਕੂਚ 3:14)। ਪੱਥਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਖੁਦਾ ਨੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਂਅ ਦਾ ਭੈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ‘‘ਤੂੰ ਯਹੋਵਾਹ ਆਪਣੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਲੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਅਰਥ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਯਹੋਵਾਹ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਦੋਸ਼ਾ ਨਾ ਠਹਿਰਾਵੇਗਾ’’ (ਕੂਚ 20:7)।

ਇਸ ਨਾਂਅ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਆਦਮੀ (ਲੇਵੀਆਂ 24:11, 16) ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਇਹ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ‘ਉਹ ਨਾਮ’ ਐਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਰ ਖੁਦਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂਅ ਨਾ ਪੁਕਾਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਇਬਰਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ‘YHWH’ ਨਾਮ ਆਉਣ ਤੇ ਉਹਦੇ ਬਦਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘ਪ੍ਰਭੂ’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਦਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਹੀ ਬੋਲਿਆ ਜਾਣਾ ਜਿਸਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ‘ਚੋਂ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਨੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਕਹੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲੇ ਸਨ।

ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਦਿਆਂ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ‘‘ਸੱਭੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਤਾ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ’’ (ਯੂਹੰਨਾ 5:23)। ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪਿਤਾ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਹਰ ਗੱਲ ‘‘ਪ੍ਰਭੂ ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ’’ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ (ਕੁਲੋਸੀਆਂ 3:17)। ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਭਾਇਆ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ‘‘YHWH’’ ਦੀ ਥਾਂ ਯਿਸੂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਹੋਵੇ, ਜੋ ‘‘ਸਭਨਾਂ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੈ’’ (ਫ਼ਿਲਿੱਪੀਆਂ 2:9)।

ਇਸ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਿਨ, ਖੁਦਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪਤਰਸ ਨੇ ਤੌਬਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ‘‘YHWH’’ ਦੇ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ‘‘ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਨਾਂਅ’’ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 2:38)। ਸਾਮਰੀਆਂ ਵਿਚ YHWH ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ‘‘ਯਿਸੂ ਦੇ ਨਾਂਅ’’ ‘ਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 8:12)। ਸਚਮੁੱਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ‘‘ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਬਚਾਏ ਜਾਣਾ ਹੈ’’ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ 4:12)।

ਖੁਦਾ ਦੇ ਨਾਂਅ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘‘YHWH’’ ਦੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਲਿਪੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਬਰਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਇਸ ਨੂੰ YHWH ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਸਦੀਆਂ ਤਕ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ‘‘ਪ੍ਰਭੂ’’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ! ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਸੰਨ 1518 ਵਿਚ ਪੇਟਰਸ ਗਲਿਟਿਨਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ‘‘ਪ੍ਰਭੂ’’ ਲਈ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸੁਰ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ‘‘JHVH’’ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ‘‘e’’, ‘‘o’’ ਅਤੇ ‘‘a’’ ਮਿਲਾਉਣ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ

Jehovah ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਲਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ‘‘Jehovah’’ ਸ਼ਬਦ ਬਾਈਬਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਦੋ ਨਸਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦਾ 1518ਈ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।¹

1931 ਵਿਚ ‘‘ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਬਾਈਬਲ ਸਟੁਡੈਂਟਸ’’ ਨਾਂਅ ਦੇ ਇਕ ਬੇਹੱਦ ਜੋਸ਼ੀਲੇ, ਗੁਮਰਾਹ ਫਿਰਕੇ (ਕੋਲੰਬਸ, ਓਹਾਇਓ ਦੀ ਇਕ ਸਭਾ ‘ਚ) ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਂਅ ਬਦਲ ਕੇ ‘‘Jehovah’s Witnesses’’ (ਭਾਵ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਗਵਾਹ) ਰੱਖ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾਈਬਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ‘‘Jehovah’’ ਨਾਂਅ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਨਾਂਅ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯਿਸੂ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨਾਂਅ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ। ਭਾਵੇਂ ‘‘YHWH’’ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਤੋਂ ‘‘Jehovah’’ ਸ਼ਬਦ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ 6823 ਵਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜਹੋਵਾਹ’ਜ਼ ਵਿਟਨੈੱਸ ਪੂਰੀ ਬਾਈਬਲ ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ‘‘Jehovah’’ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਾਈਬਲ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਕੇ ਰਾਹਤ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ 237 ਵਾਰੀ ‘‘ਜਹੋਵਾ’’ ਨਾਂਅ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ।

ਖ਼ੁਦਾ ਨੂੰ ਜੋ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਸੀਹੀ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸਭ ਲੋਕ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀਆਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਨੇਮ ਜਿਵੇਂ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਉਵੇਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਹਰ ਗੱਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ (ਕੁਲੁੱਸੀਆਂ 1: 18)। ਖ਼ੁਦਾ ਅੱਜ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘‘ਮਸੀਹੀ’’ ਅਖਵਾ ਕੇ ਮਸੀਹ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ (1 ਪਤਰਸ 4: 16)। ‘‘ਮਸੀਹ’’ ਕਹੇ ਬਗ਼ੈਰ ‘‘ਮਸੀਹੀ’’ ਨਹੀਂ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹੁਣ ਸਭ ਲਈ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ‘‘ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਭੂ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਰਥਾਤ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ’’ (ਅਫ਼ਸੀਆਂ 5: 20)।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਏ. ਬੀ. ਡੇਵਿਡਸਨ, *ਦਿ ਥਿਓਲੋਜੀ ਆਫ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ* (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਸਕ੍ਰਿਬਨਰ, 1926)

47. ਪੇਟਰਸ ਗਲੋਟਿਨਸ ਲਿਓ ਦਸਵੇਂ ਦਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।